The background features a faint, light-colored illustration. On the left, a bull is depicted in profile, facing left. In the center and right, two figures are shown kneeling on their knees, facing each other in a gesture of prayer or ritual. The overall scene suggests a religious or sacrificial context.

Římské náboženství

RLB206

VI. Kult: Římské rituály a oběti

1. **Axiom** (Poslední posvátný předpoklad) **Pax Deorum**

2. **Motivy**

*pietas – impietas; fas – nefas; pius – impius;
rite - inrite atd.*

3. **Domény**

*sacra publica; sacra topographica; sacra privata;
sacra domestica*

4. **Struktury**

panteon (bohové a bohyně), lidé (kněžská kolegia, náboženské komunity), prostor (sakraální topografie), čas (kalendář)

5. **Způsoby**

rituální činnost; mýtus; morální pravidla (pravidla jednání – *exempla*); divinace (věšebný systém)

Rituál a římské náboženství

- Římské náboženství bylo **ritualistické**
- Koncept **recipročního vztahu**
 - *Do ut des*
- Zdroj časté kritiky římského náboženství (ze strany filosofů a křesťanů)
 - Přešlo i do moderního bádání

Terminologické minimum

- **Ritus**

Způsob, kterým se něco provádí

- **Romano ritu** (*capite velato*)

- **Graeco ritu**

Oba dva způsoby rituální aktivity jsou „římské“

Obřady cizího původu:

- *peregrina sacra*

- **Sacra, caerimoniae**

Vlastní rituály jako náplň svátků, slavností, obětí atd.

Římské rituály a náboženské akty

Nejběžnější a nejdůležitější formou římského rituálu je **oběť**

Krvavá – *immolatio*

Nekrvavá

- Úlitba (*libatio*)
- Obětní koláče
- Pálení kadidla

Oběti byly buďto **státní** (*sacra publica*) nebo **soukromé** (*sacra topografica, sacra privata*)

Krvavá oběť (zvířete)

- Centrální prvek římského náboženství
- Komplikovaný systém s propracovanými pravidly
 - Výběr zvířete
 - Pohlaví
 - Kvalita
 - Stáří
 - Barva
- Zvláštní kombinace (*Suovetaurilia*)

1. Pompa (průvod)

2. Modlitba a přípravné oběti (nekrvavé)

3. Sakralizace obětiny (*victima*)

- Lití vína na hlavu zvířete
- Mola salsa (odtud *immolare*)
- Ustřížení chlupů z hlavy a jejich spálení na oltáři

4. Zabití zvířete

- *Victimarius, cultrarius*

5. Prohlídka vnitřností

- *Spectio (litatio, perlitatio)*
- *Exstispicium* (provádí haruspex)

6. Rozdělení obětiny na části vyhrazené bohům a lidem

- (Prométheovský mýtus o první oběti)
- Hostina účastníků se symbolicky přítomnými bohy

Sliby (*votum*; pl. *vota*)

- Jde o smlouvu (kontrakt) mezi člověkem a bohem.
- Určení podmínek, za jakých platí.
- Není-li požadavek naplněn, nevzniká povinnost jeho plnění.

Druhy slibů a jejich zvláštní varianty

- **Příležitostné** (vznikají na základě momentální situace)
- **Pravidelné**
 - Konzul na počátku roku (slib kapitolské triádě a bohyni *Salus publica*)
 - Censoři (voleni každých pět let)
 - Vojevůdce před válečným tažením (za bezpečný návrat, za vítězství)
- **V soukromé oblasti:** sliby za uzdravení, za bezpečný návrat z cest, za ochranu atd.

Ver sacrum („posvátné jaro“)

- V roce 217 př. n. l.
- Slib se týkal všech římských občanů
- Oběť všech prvorozených mláďat během jednoho jara

„Je to vaše přání a rozkaz, aby se stalo, co řeknu, **bude-li římský národ Quiritů** (lat. *Quirites*) **zachráněn...pro nejbližších pět let v těchto soubojích** (tj. ve druhé punské válce), **souhlasíte, aby dal římský národ Quiritů jako dar Iuppiterovi vše, co se na jaře urodí z dobytka vepřového a hovězího, z ovcí a koz a co není ještě nikomu zasvěceno, a to toho dne, který určí římský národ?** Kdo potom bude obětovat, nechť obětuje, kdy chce a podle předpisu, který si zvolí...uhyne-li předurčená oběť, jest ji považovat za nezasvěcenou, ale nesmí se v tom vidět provinění. Nesmí být pokládáno za podvod, jestliže někdo oběť neúmyslně poškodí nebo zabije. Kdyby ji někdo ukradl, nebudiž to přičítáno za vinu celému národu ani tomu, kdo byl okraden. Vykoná-li oběť nechtě v den, který se považuje za nešťastný, sluší se považovat oběť za oběť vykonanou podle předpisů...

Titus Livius, *Ab urbe condita* XXII.10

český překlad: Marie Husová

Devotio

- Zvláštní druh slibu podsvětním božstvům (*Tellus, Dis Manes*)
 - válečná kořist a nepřátelské vojsko
- Zvláštní varianta: **devotio ducis**
 - V roce 340 př.n.l. Publius Decius Mus
 - V roce 295 př.n.l. Publius Decius

Zpočátku byl veden boj na obou stranách stejnými silami a s tímž bitevním zápalem. Potom na levém křídle římské kopiníci nedovedli snést nápor Latinů a uchýlili se k principům...Za tohoto zmatku zvolal konsul Decius...: „pomoci bohů...je třeba...“

Pontifex ho vyzval, aby oblékl togu lemovanou nachem a aby se zahalenou hlavou s rukama vystrčenýma zpod togy k bradě stál na oštěpu podloženém pod nohy a aby takto promluvil: „Iane, Iove, otče Marte, Quirine, Bellono...bohové zesnulých, vás prosím, vás vyzývám, vás žádám za milost a také ji dostávám, abyste starobylému národu Římanů – Quiritů dopřáli moci i vítězství a abyste nepřátele...postihli děsem, hrůzou a smrtí. **Jak jsem to slovy prohlásil, tak se zaslibuji za stát staroslavných Quiritů, za vojsko, za legie, za pomocné sbory národa Římanů – Quiritů a zároveň se svou osobou obětuji legie a pomocné sbory nepřátel Mánům a bohyni Tellus.**“

[...] Sám opásán po způsobu gabinském, ozbrojen, vyskočil na koně a vrhl se doprostřed nepřátel...

Titus Livius, *Ab urbe condita* VIII, 9
český překlad: Pavel Kucharský (upraveno)

Proklínací tabulky a panenky

- Specifická forma slibu podsvětním božstvům (nebo zemřelým ambivalentního statusu)
- Součást antické „magie“
- Prosba o spravedlnost
- Konkurenční boj
- „Milostná magie“
- Strategie zvládání životních krizí

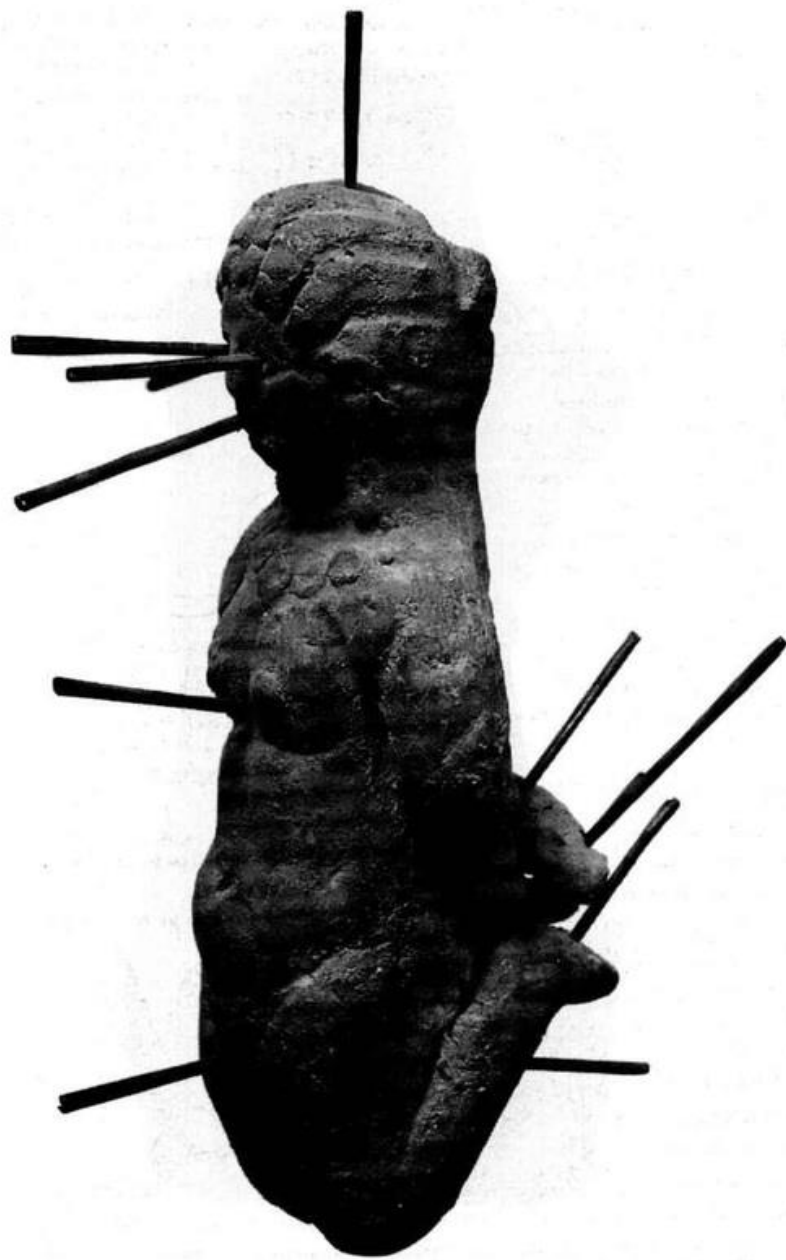
Proklínací tabulky a panenky

- Archeologicky dobře doložitelná praxe
 - Proklínací tabulky: *defixio*, pl. *defixiones*
 - Proklínací panenky: *kolossos*, pl. *kolossoi*
- Místa „aktivace“
 - Hrobky, studny, řeky, ale i chrámy určitých božstev atd.

Votivní dary (*ex-votos*)

- Dary jako odměna za vyplnění prosby
- **Votivní náboženství** – stěžejní součást antické religiozity.
- Šlo o širokou škálu projevů:
 - stavba chrámů
 - pořádání her
 - dedikace malých terakotových sošek
 - děkovných dřevěných (voskových) tabulek
- „sacred rubbish“ (posvátné smetí)

Triumf (lat. *triumphus*)

- Oslava vítězství římské vojenské moci.
- Velmi okázalá slavnost, které se účastnili desetitisíce až statisíce lidí.
- Podmínky (orientačně):
 - Vojevůdce, který bojoval *suo imperio*
 - Zvítězil v bitvě
 - Zabil alespoň 5000 nepřátel
- jednodenní zbožštění (?)

